

GYERMEK-OTTHONOK.

Ujabbán nagy előszeretettel foglalkoznak ezzel a kérdéssel úgy a tanítói, mint a társadalmi szervezetek. A segítség vágya hatalmába keríti a társadalom jobbait és cselekvésre ösztönzi őket. A jelen nyomorúságain nagyobb mértékben segíteni nem bírnak, mert hiányzik hozzá az erejük, a jövőbe vetik tehát tekintetüket. Azt hiszik, a jövőt szebbé lehet tenni csekélyebb eszközökkel is. Ez az oka a gyermekek felkarolásának.

A társadalom segíteni akarja a szülőt gyermeke nevelésében, hogy a nép jövője nemzedéke erősebb legyen testben és lélekben a mainál, hogy az életnek nehéz küzdelmeiben jobban megállhassa a helyét, mint a mai. Ezért adnak a különböző szervezetek ruhát, ételt, nyaralást az iskolába járó gyermeknek.

A segítségnek eddigi méretei azonban nem látszanak célhoz vezetőknek. A szükség sokkal nagyobb arányú, mint a segítség. A ruha és az étel csak megfelelne valahogy; hanem a nyaralás például csak igen szűk körre szorítkozhatik. Az egyesület alig egy tizedrészét képes üdülésre vinni a jelentkező szegényeknek.

Am, ha minden rászorult gyermeknek kijutna a társadalom jóvoltából a ruha, az étel és a nyaralás, a jövője érdekében kifejtett mentő munka akkor sem volna kielégítő; mert a ruha, az étel, a nyaralás nem elég. Kell valami egyéb is; a jövő szempontjából talán jelentőségteljesebb mindennél, a mit a társadalom eddig nyújtott: *kell az otthon.*

E nélkül az iskola nevelői hatása nagyon is problematikus. Az iskola az otthon nélkül csak kivételes esetekben tud nevelőleg hatni, a legtöbb esetben az iskola hatását teljesen paralizálja az az állandóbb jellegű hatás, a melynek a gyermek az iskolán kívül álló környezetben alá van vetve.

Ezt a káros hatást a tanítók akként igyekeznek ellensúlyozni, hogy először érintkezést keresnek a szülőkkel, hogy őket helyes irányban való közrehatásra bírják, másodsor pedig elvonni törekszenek a gyermeket az iskolán kívül fenyegető káros hatásoktól: meghonosítani igyekeznek a *szülői értekezletek* és a *gyermek-otthonok* intézményét.

Nálunk még csak a próbálgatás korát éli mind a kettő.

A Népművelők Budapesti Egyesülete által rendezett szülői értekezletek ugyan nem voltak az igaziak, de reménnyel kecsegtettek. Alkalmas kiindulási pontokul szolgálhatnak. Sajnos, az egyesület megszűntével ezek az értekezletek is megszűntek, mielőtt kifejlődhettek, valódi discussiókká válhattak volna.

A szülői értekezletekhez kapcsolódott a *szülők meglátogatásának*,

a szülőkkel való diszkréttebb természetű érintkezésnek *gondolata*. Sajnos, ez is csak gondolat, még pedig kiforratlan gondolat maradt. Még eddig egyebet sem eredményezett, mint egy értekezletet és egy — jegyzőkönyvet.

Úgynevezett napközi *Gyermek-otthonunk* vagyon immár vagy három, a melyek azzal a célzattal alakultak, hogy a szülői gondozást nélkülöző gyermekeket az utca mételyező hatása alól kivonják, nekik a szülői házat pótló otthont adjanak.

Miként működnek, miként oldják meg — ha ugyan megoldják — ezt a nagy és nehéz feladatot, erre nézve tüzetesebb megfigyeléseink nincsenek. Nemcsak nekünk nincsenek, de még ezen otthonok vezetőinek sem lehetnek, mert ők is csak kísérleteznek.

Mi ezen otthonok iránt — megvalljuk — valami nagy bizodalommal nem vagyunk. Nekünk úgy tetszik, mintha egy kissé elsiettük volna ezt a dolgot. Ezuttal nemcsak hogy nem késedelmeskedtünk (jó magyar szokás szerint), hanem a cselekvés terére léptünk, mielőtt alaposabban meghánytuk-vetetük volna a kérdést. Nagyon egyszerűnek, könnyűnek véltük a dolgot; pedig hát voltaképen nem olyan egyszerű, mint a minőnek látszik.

Mindenek előtt azt a kérdést kellene tisztába hoznunk, hogy kinek van szüksége napközi iskolai otthonra? A kinek otthona nincs? A ki otthon kellő szülői gondozásban nem részesül? Ezekre a kérdésekre igen könnyű volna igennel felelni; de ez az igen keveset mondana. Mert ha minden gyermek a napközi iskolai otthonra utaltatnék, a kinek a szülői háznál nincsen igazi otthona, a gyermekek 95%-át bátran ide utalhatnók, mivelhogy igazi otthona a legtöbb gyermeknek nincsen. Még a jó módú emberek nagy része gyermekeinek sincsen.

A lázas munka és lázas élés mai korszakában az emberek általában keveset törődnek gyermekeikkel. Elemi szükségleteikről csak gondoskodnak úgy, a hogy, hanem a nevelésük a kisebb gondjaik közé tartozik. Ezt a legnemesebb, de egyúttal legnehezebb szülői feladatot szívesen áthárítják az iskolára. Pedig ezt a feladatot senki sem oldhatja meg akként, mint ők, mert senki sincs erre úgy képesítve, mint a szülő. A természeti kötelek erejét és hatalmát mi sem pótolhatja. Nincs az a művészettel berendezett és bölcseséggel vezetett internatus, mely csak némi-leg gondos házi neveléssel is felérne. A szülő példáját, szoktatását, szerető gondozását, a világon semmi sem pótolhatja. A szülői ház nevelő hatásával semmi más hatás sem mérkőzhetik.

Igaz, hogy a szülők ezt belátni nem akarják és az ő nagy és nemes kötelességüket vonakodnak teljesíteni; de ebből a tényből nem szabad arra a következtetésre jutnunk (a mire a gyengébb szívű emberbarátoknak nagy a hajlandóságok), hogy a szülőt felmentsük a kötelesség teljesítése

alól. Ellenkezőleg a nevelés ügyét szíven viselő minden tényezőnek oda kell hatni, hogy a szülők nevelői kötelességüket megértsék s azzal a buzgalommal teljesítsék, a minőt tőlük a természet parancsa megkövetel.

Ebben az irányban első sorban az értelmiség körében kell apostolkodni. Hozzá kell férni a szülők szívéhez s meg kell őket győzni a felől, hogy minden úgynevezett nagy dolgok, a melyek miatt gyermekeik nevelésének vezetésére «nem érnek rá», hiúságok hiúsága, semmi ehhez a család létét biztosító nagy feladathoz képest.

Az értelmiségre hatás a példa szempontjából is jelentőség-teljes. A köznép jóban-rosszban a vezető osztályok példája szerint igazodik.

Hatni kell továbbá a köznép nagy tömegére. A hatás e tekintetben nehezebb és nagyobb feladat, mert a kenyérét keze nehéz munkájával kereső köznépnél a szó szoros értelmében nincs, vagy csak kevés ideje van rá, hogy gyermeke nevelésével foglalkozék. Itt valóságos vismajorral állunk szemben igen sok esetben.

Ám azért nem szabad a dolgok folyását összedugott kézzel nézünk, hanem cselekvéshez kell fognunk. Támogatnunk kell minden olyan törekvést, mely időt biztosít a szülőnek nevelői kötelességeinek teljesítésére. E szempontból a munkaidő ész és okszerű rövidítésére, a női munka korlátozására irányuló törekvés iránt nem lehetünk közömbösek. Minden apának legyen egy-két órája naponkint, a melyben gyermekeivel szóba állhat, az anya pedig lehetőleg egész idejét szentelje háziasszonyi és anyai kötelességeinek. Az embernevelés hajnala csak akkor dereng majd, midőn a nevelői kötelességeire tanított anya nem lesz kénytelen bér-munkába állani, hogy a maga és szerettei betevő falatját megkeresse.

Ez az idő még messze, nagyon messze van. Addig is megtehetünk legalább annyit, hogy a szülőkkel szóba állunk s őket nevelői kötelességeik teljesítésére buzdítjuk, szoktatjuk, neveljük s rábirjuk, hogy a mit a viszonyok között családjuk jövője érdekében megtehetnek, azt tegyék is meg. Azt a gyermeket, a kinek apja és anyja van, a kiknek 1—2 szabad órájuk van, nem szabad a szülei hatás alól kivonnunk, nem szabad napközi otthonba helyezni; de oda kell hatnunk, hogy a szülők ezeket a szabad perczeket gyermekeiknek szenteljék.

A gyermek-otthonba tehát csak azok a gyermekek valók, a kiknek apjuk vagy anyjuk nincs; illetőleg az apa, anya életviszonyai olyanok, hogy gyermeke nevelésének a legjobb akarat mellett sem szentelhet egy pillanatot sem. A gyermek-otthon lényegében ideiglenes jellemű társadalmi intézmény. Nagy arányú elterjedése, állandósulása a nevelői kötelességeknek a szülők vállairól való leemeléseire vezetne, a mi az emberiség jövőjére csak veszedelmet hozna.

Ezután egy másik kérdés nyomul előtérbe: milyen legyen azoknak

a gyermekeknek társadalmi (iskolai) otthona, a kik erre az intézményre teljesen rá vannak utalva ?

A kérdésre nem adunk egyenes feleletet. Először is azt mondjuk meg, hogy milyen ne legyen. Ne legyen az otthon se iskola, se börtön; hanem legyen az, a minnek a nevét viseli: otthon. Hasonlatos szellemben, erkölcsben a jó szüleiházhoz. Az otthon vezetője ne legyen se *tanító*, se *porkoláb*. Ne fűzze az erőszak, a dresszura lánczára a gyermek hajlamát, akaratát, de a hivatott nevelő fölényével láthatatlanul, észrevétel nélkül irányozza azt.

Az otthon vezetésére hivatott pædagogus kell, a ki ambícióját helyezi abba, hogy a szülőt pótolja.

A gyermek-otthon főelve: a cselekvés, a fizikai és szellemi mozgás, az élet. Játék, szórakozás, munka (nem «tanulói», hanem igazi productiv tevékenység: kézi-munka, rajz, írás stb.). Ezek váltakozzanak szünetlenül, hogy a gyermek jól érezze magát. A fogság emléke ne keserítse későbbi éveit.

Hogy a gyermekek az otthonban családot képezzenek, ahhoz még a hivatott nevelőn kívül is kell valami: kell, hogy ne legyenek sokan és kell hely a szabadabb mozgásra. Ebből az következik, hogy a gyermek-otthonnak a külső feltételei sem olyan jelentéktelenek, mint a minőknek első pillanatra tetszenek, és már csak e miatt sem lehet a gyermek-otthonokat mintegy varázsütésre előteremteni.

Az olyan gyermek-otthon, a melybe derűre-borúra veszik fel a gyermekeket, a melynek vezetője valamely minden hivatottság nélkül való kezdő ember, a melynek helyiségében egymás hátán vannak, csak csúffá teszi az Otthon nevét. Az ilyen otthonnál sokkal többet ér az utcza, melynek mételyező hatása alól ki akarjuk vonni a gyermekeket, mert az utcza jobban nevel mint — a börtön.

EMBER JÁNOS.

A SZILÁGYSOMLYÓI FIUISKOLA TÖRTÉNETÉHEZ.

Általános ismeretes, hogy a nagyobb református egyházköz-ségek a tanítóképző-intézetek felállítása előtt, oly végzett theologusokat alkalmaztak tanítókul, kiket a collegiumokban alkalmasaknak ismertek a tanításra s kik e tanítóság díjából pénzt akartak gyűjteni, hogy külföldi akadémiákra mehessenek. — Szükségből alkalmaztak tanfolyamon levő, másod-harmadéves theologusokat is, kik magán úton készültek el vizsgálataikra. — Rendszerint három évig tartott e tanítósokodás, de gyakran megszakadt a szolgálat, különböző okok